

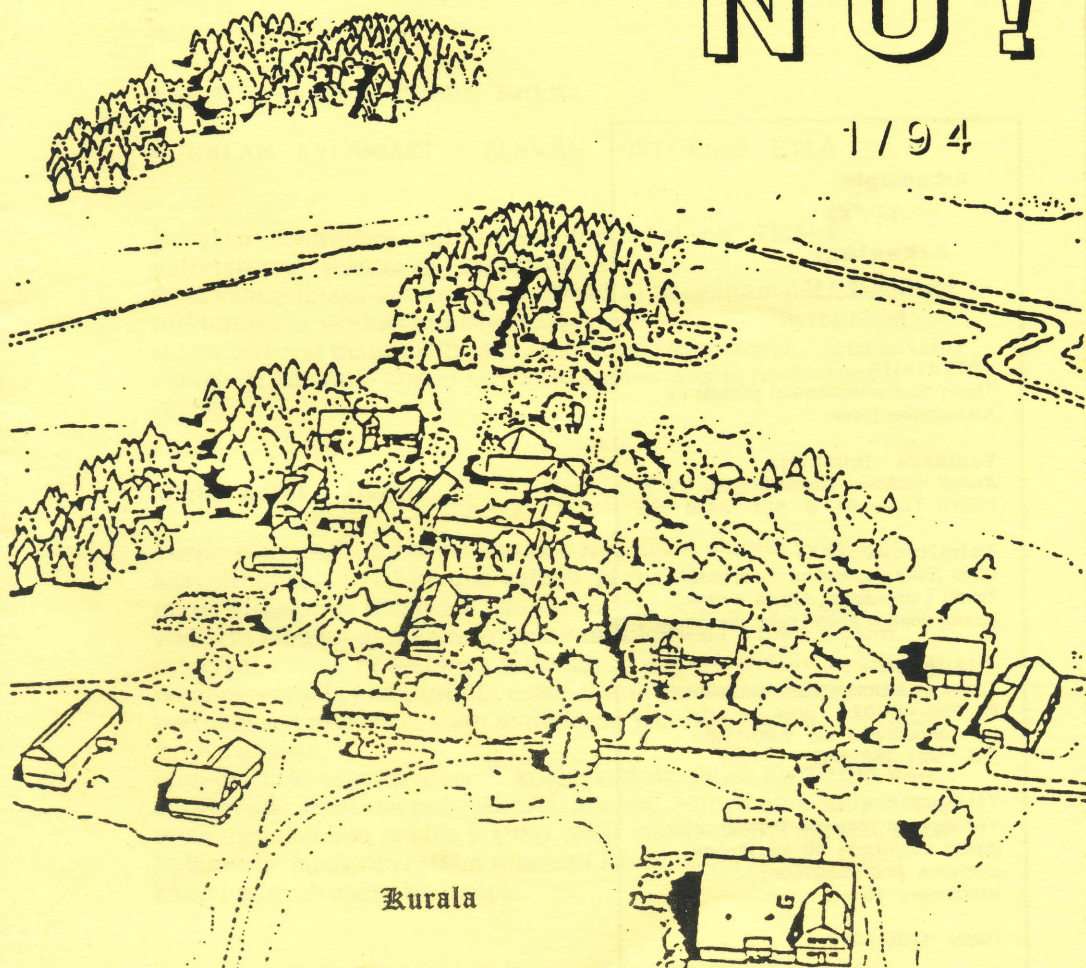
Arkeologia

NYT!

Arkeologi

NU!

1/94

Kurula

Kansi:

Kuralan Kylämäki - elävän historian kylä. Kritiikin punnuksella palkittu.

Arkeologia

NYT!

Arkeologi

NU!

Julkaisija

Turun maakuntamuseon ystävät r.y.,
Arkeologian jaosto

Vastaava toimittaja

Anneli Keränen, Västäräkinkatu 1 A 7,
20610 Turku 61, p. 921- 2445 895

Toimituskunta

Matti Eloranta, Heimo Kumlander,
Terttu Lempiäinen, Minna Sartes,
Leena Soini ja Aava-Leena Suominen

Tilaukset

Turun maakuntamuseon ystävät r.y.
PL 286, 20101 Turku
tai arkipäivinä klo 9.00-11.00
puh. 921-352 555

Tilaushinta

Yhdistyksen jäsenille veloituksetta,
muille vuosikerta 40 mk (kolme
numeroa postikuluineen)
Irtonumero 10 mk

ISSN 1236-4827

Anneli Sorvoja - TMM:n tutkija

KURALAN KYLÄMÄKI - ELÄVÄN HISTORIAN KYLÄ

Kuralan Kylämäen toiminta-ajatukseksi on TMM:ssa vahvistettu seuraava määritelmä:

Se havainnollistaa entisaikojen elämää 1) harjoittamalla kokeellista tutkimusta ja vanhakantaista maataloutta sekä 2) säilyttämällä siihen liittyviä maisemallisia ja aineellisia elementtejä. Tieto ja taito välittyvät kävijälle tämän seurattessa toimintaa ja osallistuessa siihen.

Mistä kaikki alkoi?

Turun kaupungin toimesta Kuralan Kylämäen aluetta ryhdyttiin kaavoittamaan 1970-luvulla kerros- ja rivitaloalueeksi, mutta museoviraston ja Helsingin yliopiston arkeologian opiskelijayhdistys Fibulan aktiivisen toiminnan tuloksena hanke saatiin estetyksi. Fibula ry teki jopa julkaisun, jossa selvitettiin Kylämäen menneisyyttä ja jossa tuotiin esille ajatus alueen säästämisestä ei perinteisenä museona, vaan aktiivisena yleisölle avoinna olevana kyläyhteisönä.

Museovirasto suoritti alueella koekaivauksia, joissa löydettiin mm. 600-luvulle ajoittuva polttokenttäkalmisto. Niinpä alue suojeltiin muinaismuistolain nojalla v.1980. Neljä vuotta myöhemmin Kuralan Kylämäelle laadittiin TMM:n toimesta käyttösuunnitelma, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi.

Toiminnan toteutuksesta yleensä

Turun kaupunginhallitus myönsi v. 1986 Turun maakuntamuseolle luvan käynnistää projekti ja seuraavana vuonna kh teki päätöksen henkilöstön palkkaamisesta edellyttäen, että Kylämäki avataan yleisölle jo kesällä 1988. Projektin johtajaksi museolautakunta nimesi tutkija Anneli Sorvojan.

Työt käynnistyivät kesällä 1987 v. 1984 tehtyjen (Hyvönen, Ikäheimo, Reunanen) perussuunnitelmien tarkistamisella ja korjaustöiden aloittamisella. Kiireellisintä oli ryhtyä korjaamaan jo monien vuosien ajan katottomina olleet ulkorakennukset ja suunnittelemaan toiminta seuraavaksi kesäksi, jotta kh:n päätös avaamisesta toteutuisi. Lisäksi alueen kasvillisuus rehoitti oltuaan hoitamattomana varsin pitkään. Työsarkaa näytti riittävän.

Kylämäen avajaisia vietettiin juhlallisin menoin heinäkuussa -88. Yleisöä varten oli lainattu lampaita ja hiehoja laitumille, Iso-Rasin entinen navetta korjattiin ennätysajassa kokeiluverstaaksi, jossa käynnistyi raudan käsittelyyn ja keskiaikaisten saviastioiden valmistukseen liittyvä toiminta.

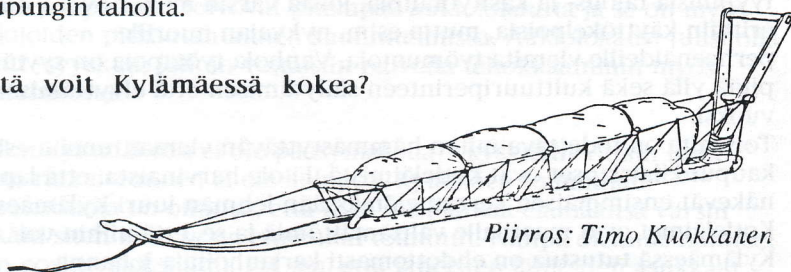
Korjaustyöt Kylämaässä jatkuivat tutkijoiden toimiessa päävastuullisina suunnittelijoina ja jo kesällä 1989 avattiin yleisölle Iso-Kohmon päärakennus, jossa esiteltiin maatalon kotitöihin liittyviä teemoja. Tästä alkaen toteutuksessa on kiitettävästi ollut mukana Varsinais-Suomen Marttapiiriliitto jäsenyhdistyksineen. Ilman piiriliiton apua toiminta ei olisi muodostunut niin monipuoliseksi kuin se nykyisin on.

Rakennusten korjaustöiden onnistuminen on laskettava Kylämaässä työskentelevien ammattitaitoisten kirvesmiesten ansioksi ja heidän sekä museon tutkijoiden välille syntyneen saumattoman yhteistyön tulokseksi. Korjaustyöt etenivät aluksi ripeässä tahdissa, mutta korjausmäärärahojen vähetessä töitä on jouduttu hidastamaan ja suunnitelmien toteutumisesta aiotussa aikataulussa on jouduttu tinkimään. Toteutuksen hidastumiseen on vaikuttanut tietenkin paitsi korjausmäärärahojen, myös toimintamäärärahojen jatkuva supistuminen.

Alkuperäisiä rakennuksia alueella on 26. Ne jakautuvat neljän eri tilan kesken (Iso- ja Vähä-Kohmo, Iso- ja Vähä-Rasi) ja ajoittuvat pääosin 1800- ja 1900-luvuille. Alueen vanhin rakennus on Vähä-Kohmon luhtiaitta 1700-luvulta.

Kylämäki -projektin toimintaperiaatteiden perusluojana ja oleellisena innoittajana on pidettävä tri Knut Drakea (aikaisempaa museotoimenjohtajaa), joka alusta alkaen on nähnyt Kylämäen mahdollisuudet sekä Turun että koko Suomen museokentässä, ja sen merkityksen jopa kansainvälisesti merkittävänä kohteena. Tutkijoiden (Ikäheimo, Rönning, Sorvoja, Viitaharju) työskennellessä Kylämaessä ja alueen ollessa kesäisin yleisölle avoinna, saatujen kokemusten myötä pitkän aikavälin toimintasuunnitelmat ovat myös muuttuneet. Näin ollen olemme pitäneet loppujen lopuksi hyvänä ratkaisuna sitä, että Kylämäki on avattu yleisölle keskeneräisenä. Olemme välttyneet vääriltä investoinneilta esim. rakennusten käyttötarkoitusten suhteen ja säästäneet sievoisesti rahaa ja aikaa. Projektissa työskentelevät ovat toimintaperiaatteista yksimielisiä ja toiminnan kehittämistä luodulla linjalla on helppo jatkaa, kunhan saadaan toteutusresurssit kaupungin taholta.

Mitä voit Kylämaessä kokea?

Kylämäen toiminta perustuu monipuolisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen, elvyttämiseen ja jatkamiseen. Kohderyhmänä ovat sekä aikuiset että lapset. - Tämä toiminta toteutuu sekä 50-luvun maatilalla (Iso-Kohmo) että arkeologisessa kokeiluvertaassa. Yhtä tärkeäksi on koettu niin **kulttuurimaiseman hoidon edistäminen, alkuperäiskarjan ja -kasvien säilyttäminen** kuin menneiden työtapojen tutkiminen ja vaaliminen (käsittäen sekä muinaistekniikat että 50-luvun työtavat). Erittäin tärkeä, jopa valtakunnallisesti merkittävä osa tässä toiminnassa on **kokeellisella arkeologialla**. Tutkimalla ja kokeilemalla saadaan korvaamatonta tietoa niistä työmenetelmistä, joita esihistoriallisella ajalla on käytetty. Tämä koskee niin raudanvalmistusta ja sen käsittelyä kuin tekstiili- ja puutöitäkin. Samalla kun ko. työt etenevät niistä voidaan myös kertoa yleisölle, jolle esihistoria vielä tänäkin päivänä on varsin vierasta. Tässä suhteessa Kylämaellä on suuri merkitys ajatellen myös käsityöperinteen vaalimista ja edistämistä. Niinpä yhteistyökumppanuus erikoisasiantuntijoiden (esim. taonta ja tekstiilityöt) ja Turun yliopiston arkeologian laitoksen kanssa on ollut välttämätöntä.

50-luvun maatilatoiminta rajoittuu lähinnä Iso-Kohmossa tehtäviin kotitöihin ja kotieläinten hoitamiseen ja ylläpitoon. Aukioloaikana Iso-Kohmoon palkattu emäntä ja varsinaissuomalaiset martat esittelevät ja opettavat aikakaudelle tyypillisiä talous- ja käsityötaitoja, joista varsin monet ovat vielä erittäin käyttökelpoisia, mutta esim. nykyajan nuorille perheenäideille vieraita työmuotoja. Vanhoja työtapoja on syytä pitää yllä sekä kulttuuriperinteen säilyttämisen että elvyttämisen vuoksi.

Toisaalta on todettava miten hämmästyttävän vieraantuneita esim. kaupunkilaislapset ovat kotieläimistä. Ei ole harvinaista, että lapset näkevät ensimmäisen kerran elämässään lehmän juuri Kylämaässä. Kotieläimet ovat maatilalle välttämättömiä ja se, että niihin voi Kylämaässä tutustua on ehdottomasti karjanhoitaja Johanna Penttisen ansiota. Hän omistaa ja hoitaa yksin nauta-, sika- ja siipikarjan, joka koostuu nimenomaan suomalaisista maatiaisroduista. Palkallisena työntekijänä hän on vain kesäkaudet.

Erityisen tärkeänä toimintamuotona on mainittava **leirikoulut**, joiden yhteydessä koululaiset saavat itse työskentelemällä tutustua joihinkin sekä esihistoriallisiin että 50-luvun maatilaelämään liittyviin työtapoihin. Leirikoulutoimintaa pyörittävät Kylämaen tutkijat aukiolokauden jälkeen. Tekemällä itse nuoret oppivat parhaiten vanhoja työmenetelmiä ja seuraavan kerran jossakin museossa käydessään he tietävät mihin ja miten vanhoja työvälineitä (esim. karstoja ja kivikautista talttaa) on käytetty. Ei riitä, että tiedostetaan kulttuurin (taide- ja kansan-) merkitys, vaan siihen liittyviä tapoja pitää pystyä siirtämään sukupolvelta toiselle niin kauan kuin se on mahdollista.

Kaiken edellä mainitun lisäksi Kylämaässä järjestetään erilaisia **kursseja ja seminaareja** maisemanhoidosta, kokeellisesta arkeologiasta, vanhoista käsityötavoista jne.

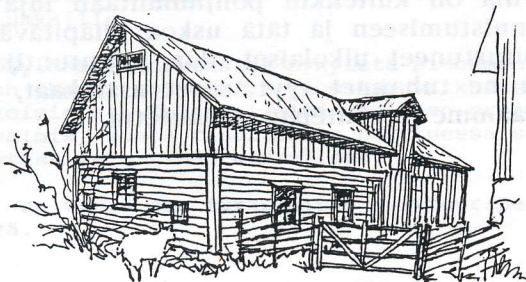
Aukiolokauden pidentäminen - tulevaisuuden haaste

Kuralan Kylämäki on yleisölle avoinna kesäkaudella kesä - syyskuussa kolmen kuukauden ajan. Aukiolokautta on jouduttu viime vuosina supistamaan määrärahojen puutteen takia, vaikka kävijämäärät ovat vuosi vodelta lisääntyneet: 1990 - n.12.000, 1991 - n.15.000, 1992 - n.18.000, 1993 - n.27.000.

Talvikautena järjestetään pääsiäistapahtuma ja jouluverstasviikko. Molemmat ovat keränneet aina ennätysyleisön; näiden tapahtumien lisääminen on kuitenkin henkilöstöresurssien vuoksi mahdotonta, sillä ne pyörivät vain tutkijahenkilökunnan ja vapaaehtoisen työvoiman varassa. - Muissa maakuntamuseon yleisökohteissahan on vakituisesti palkattua aukiolohenkilökuntaa (vartijoita), mikä helpottaa luonnollisesti toiminnan järjestämistä.

Yleisö ja opettajat toivovat pitempää aukiolokautta ja se on myös tutkijoiden pitkántähtäimen suunnitelmissa. Aukiolokausi tulisi olla huhti -syyskuu, jolloin voitaisiin palvella tehokkaammin myös koululaitosta.

"Miksi Kylämäkeen ei ole pääsymaksua?" kysytään varsin usein. Asian ratkaiseminen ei ole helppoa. Kylämäen toiminnan lähtökohtana on ollut se, että Kylä saisi jatkaa elämäänsä varsin pitkälti siten kuin se on ennenkin toiminut. Niinpä olemme nähneet vain positiiviseksi ilmiöksi sen, että läheisten lähiöiden asukkaat lapsineen ja koirineen käyttävät Kylämäkeä ympäri vuoden ulkoilualueena. Näin pelaa alueella myös ns. sosiaalinen kontrolli ja "vartiointi" aukiolokauden jälkeenkin toisin kuin jos alue olisi aidattu. Toisaalta pääsymaksun periminen edellyttäisi altaus-, palkkaus-, lippu- ym. investointeja, joihin ei ainakaan näillä näkymin ole varaa. Kylämäki ei myöskään ole vielä valmis, vaan täällä on lukuisia puutteita yleisöpalvelussa. Puutteista ollaan tietoisia, mutta niihin voidaan saada parannuksia vasta korjaustöiden ja toiminnan edetessä. - Kylämäen tulopuolta tulisikin parantaa ennen muuta myyntitoiminnan lisäämisellä ja viime kesänä ensimmäistä kertaa auki ollut puoti osoitti tämän selvästi; myynti-ideoista ei ole puutetta.

Kuralan Kylämäki on ehdottomasti tulevaisuuden yleisökohde, jossa kulttuuriin perustuva tieto, taito ja perinteiset työtavat välittyvät yleisölle käsinkosketeltavalla tavalla. Liian usein Kylämäki koetaan jopa TMM:n sisällä muiden toimintojen kilpailijana, mikä on valitettavaa. Kylämäki **täydentää Turun muuta museotoimintaa** elävöittämällä historiaa ja antamalla kävijöille mahdollisuuden tutustua sekä lähihistoriaan (50-luku) että muinaistekniikoiden salaisuuksiin. Yleisön on helppo assosioitua esiteltäviin aikakausiin tekemällä ja osallistumalla itse toimintaan (m. heinätyöt). Tämän puolestaan mahdollistaa Kylämäkeen kerätyt opetuskokoelmat! Kylämäen toimintojen kehittäminen ja niiden tarjonta yleisölle vaatisi ehdottomasti talouden vakaannuttamista ja lisäpanostusta. Se helpottaisi pitkäntähtäimen toteutussuunnitelmien laatimista, kun sen sijaan jokaisen vuoden alussa joutuu mietimään millaiseen toimintaan nyt saatavat määrärahat riittävät. Tähän hukkaantuu runsaasti sitä aikaa ja energiaa, jota voitaisiin käyttää toiminnan luomiseen.

Kuralan Kylämäki ei todellakaan ole vielä valmis yleisökohde, vaan se elää edelleen projekti-kauttansa ja tämän **projektivaiheen loppuun saattaminen** edellyttäisi Turun kaupungilta erillistä projektimäärärahaa, kuten yleensä on käytäntö. TMM joutuu nyt tiukassa taloudellisessa tilanteessaan rahoittamaan budjettinsa puitteissa myös projekti-kohdetta, jonka **merkitys tulevaisuudessa on koko kaupungin kannalta merkityksellinen sekä matkailullisesti että kulttuuri-imagonsa kehittämiseksi**. Turkuunhan on jo kauan kaivattu perhematkailukohdetta; sellainen on jo, mutta päättäjät eivät vain ole sitä vielä oivaltaneet - toivottavasti he eivät nuku onnensa ohi! Kylämäen toiminnan kannalta erityisen välttämättöntä olisi tilanhoitajan palkkaaminen, jotta maatilalle oleellinen viljelytoiminta erilaisine yleisötapautumineen saataisiin kunnolla käynnistymään.

Vaikka välillä projektin vetäminen ja siinä työskenteleminen tuntuu taistelulta tuulimyllyjä vastaa, niin **kaikilla projektissa työskentelevillä on kuitenkin pohjimmiltaan luja usko hankkeen onnistumiseen ja tätä uskoa ylläpitävät alueeseen tutustuneet ulkolaiset alan asiantuntijat ja nimenomaan ne tuhannet tyytyväiset asiakkaat, joilta jatkuvasti saamme myönteistä palautetta.**

Tunnustusta Kylämälle

4.2.1994

Suomen Arvostelijain Liiton Turun osasto palkitsee Kritiikin punnuksella Kuralan Kylämän Elävän Historian Kylän alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittävästä kulttuurityöstä, joka on avartanut museoalan rajoja. Kylämäki on menneisyyden kokeellisen tutkimuksen keskus, virkistysalue, nähtävyys ja opetuskohte. Se sijoittuu tavanomaisen museotoiminnan ja perinteisten taiteiden välimaastoon, koska se antaa toimintamahdollisuuksia pelkän katselemisen tai kuuntelemisen sijaan.

Kävijämäärä on kasvanut useita tuhansia alkaen kesästä 1988, jolloin paikka avattiin yleisölle. Kesällä -93 vierailijoita kävi lähes 10 000 enemmän kuin edellisvuonna.

Kuralan Kylämäki on Aurajokilaaksossa sijaitseva neljän tilan muodostama kulttuurimiljö peltovainioineen, alkuperäisillä paikoilla sijaitsevine rakennuksineen ja muinaiskalmistoineen. Rakennukset sijoittuvat pääosin 1800- ja 1900-luvuille. Kylämältä Liedon suuntaan aukeavan maiseman kulttuuriset piirteet ovat paljolti samat kuin 1700-luvulla. Kulttuurimaiseman suojeleminen ja vaaliminen sekä myöhempien aikojen, lähinnä 1950-luvun hyöty- ja koristekasvien viljely ovat Kylämän keskeisiä hankkeita.

Tärkeimmät toimintamuodot ovat 50-luvun maatilatoiminta ja kokeellinen arkeologia, jota havainnollistaa kokeiluverstas. Viime kesänä kokeiluverstaassa jatkui monivuotinen Kaarinan muinaispukuprojekti ja veneenrakennus. Pajassa on tutkittu rautakauden esineiden valmistusta.

Iso-Kohmon päärakennuksessa on esitelty maatalon kotitöihin liittyviä teemoja vanhoja työtapoja elvyttäen ja perinneruokia valmistaen.

Kaupunkilaislapset ovat riemuinneet Kylämän kotieläimistä, lehmistä, sioista, lampaista ja kanoista. Karitsoiminen ja lampaiden keritseminen ovat kiinnostaneet monia.

Viime kesänä Kylämässä heräteltiin henkiin perinteisiä ikkunankorjaustapoja ja valmistettiin kotitekoisia maaleja. Perinnetalot ja kasvitarihakerho ovat tarjonneet osallistumismahdollisuuksia halukkaille.

Kuralan Kylämäki tarvitsisi nykyistä pitemmän aukioloajan, jolloin muun ohessa voitaisiin tehostaa vilkkaasti virinnyttä leirikoulutoimintaa. Kylämäki elää edelleen projektikauttaan; se ei ole valmis, koska rahoituksen puuttuessa suunnitelmia on voitu toteuttaa vain vähän kerrallaan.

Kylämäki on vireä osa turkulaista kulttuuriperinnettä ja sen kehittämistä.

Markku Ikäheimo

KADONNEEN KÄSITYÖN METSÄSTYS

Kuralan Kylämäen kokeiluverstaasta on vähitellen muotoutunut foorumi, jossa kohtaaville ihmisille on yhteistä kiinnostus muinaiseen elämänmenoon ja työtapoihin. Yhdistävänä tekijänä ei ole toiminut ammatti, sillä vain osa kokeiluverstaan käyttäjistä on arkeologeja. On syntynyt mielenkiintoisia luovia prosesseja käsityöläisten, ammattimiesten, taiteilijoiden ja arkeologien välillä. Rajoittavia aitoja ei ole päästetty syntymään.

Kokeiluverstaalla toiminnan peruslähtökohtana ovat tavoitteista riippumatta lähes aina olleet arkeologiset löydöt ja havainnot. Kokeellinen arkeologia operoi siis varsin perinteisellä tutkimusaineistolla. Tutkimusmiljöö ja - prosessi poikkeavat kuitenkin perinteisestä mm. siinä, että ne ovat avoimia. Tutkimusten eteneminen välittyy koko ajan niin onnistumisten kuin epäonnistumistenkin osalta. Tämä on monta kertaa suonut kävijälle mahdollisuuden seurata työvaiheita kuin urheilukilpailussa, jossa myöskin on läsnä epäonnistumisen kutsuttava mahdollisuus. Katsojille olemme pystyneet tarjoamaan kumpaakin herkkua.

Kokeellisen tutkimuksen prosessit ovat poikkeuksetta aikaa vieviä. Tähän on olemassa kaksi pääsyötä:

1. Ohjekirjoja ei ole olemassa, joten työ etenee pitkälti yrityksen ja erehdyksen kautta.

2. Avoin tutkimustilanne edellyttää jatkuvaa informointia yleisölle.

Uskoisin, että myös kokeellisen arkeologian alueella museon tärkein tehtävä on välittää tutkimustietoa sulatettavassa ja mielenkiintoisessa muodossa. Tiukan rahan aikana painotus on siirtynyt vielä aikaisempaakin enemmän välittävään suuntaan ja monet kunnianhimoiset tutkimushankkeet ovat saaneet jäädä odottamaan.

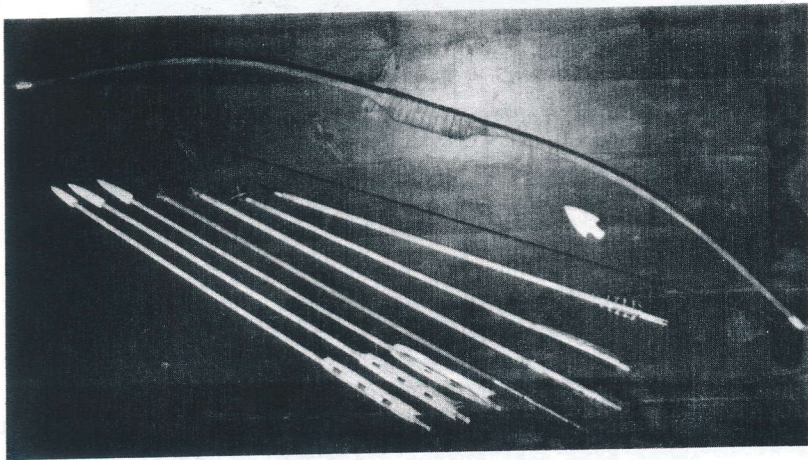
Meneillään olevista tutkimushankkeista suurin ja kaunein on Kaarinan muinaispuku-hanke, joka on edennyt lamaa uhmaten rauhallista tahtiaan. Tähän mennessä on jo saavutettu tuloksia, jotka ovat erittäin merkittäviä. Ilman kokeellisen tutkimuksen keinoja tietomme muinaispukujen villakuitujen rakenteesta ja ominaisuuksista, värjäystavoista, kehräämisestä ja kutomisesta olisivat huomattavasti nykyistä niukemmat. Muinoin valmistetun "mallikappaleen" tekemiseen vaadittu työpanos olisi ilman kokeilemistä jokseenkin täydellinen arvoitus jne. Tutkimushanketta tullaan jatkossakin viemään eteenpäin kulloinkin käytössä olevin resurssein.

Ilomantsin Mekrijärven muinaisveneeseen saaminen valmiiksi oli merkkitapaus. Aika harva tämän hankkeen ulkopuolisista olisi vielä vuosien lyönyt paljoakaan vetoa veneen valmistuksen puolesta. Humanistiamatöörin venehanke näytti olevan sananmukaisesti ajautumassa karille, mutta vaativimpaan rakennusvaiheeseen saatu ammattiveneenrakentajan apu pelasti sen. Nyt vene on koesoudettu ja periaatteessa toimivaksi ja hyväksi havaittu. Kadonneen haapioimisperinteen elvyttäminen oli hankkeen suurin voitto. Tällä hetkellä rakenteilla on useita haapiotekniikalla toteutettavia veneitä, joiden toteutuksessa kokeiluverstaalla saaduilla tiedoilla on ratkaiseva osuus.

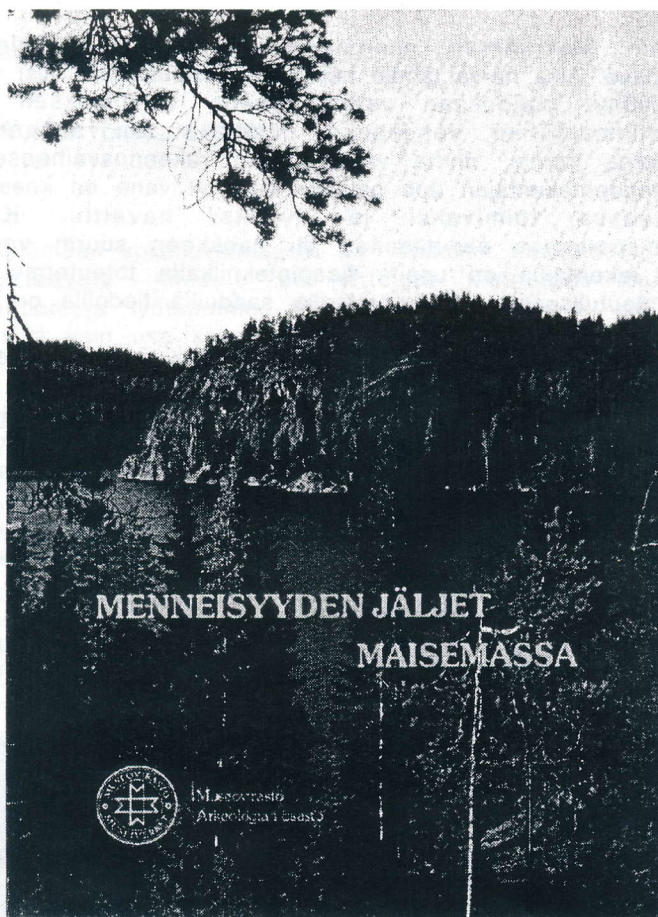
Vuoden 1994 kesäohjelma on vielä osittain avoin. Suunnitelmissa on rakentaa suurikokoinen kivikauden asumus alkuperäisen mukaisilla materiaaleilla. Tarkoitus on rakentamisen yhteydessä hankkia tietoa rakennustekniikasta. Valmistuttuaan kota toimii pääasiassa koululaisten opetus - ja havaintotilana. Lisäksi sen käyttöä voidaan testata talviolosuhteissa.

Usean vuoden ajan suunnitteilla ollut kivikauden asuinkokeilu odottaa parempia aikoja toteutuakseen. Kokeilu on suunniteltu ja tarkoitus toteuttaa Survival-killan kanssa yhteistyössä. Tarkoitus on elää 1-2 kuukautta luonnossa kivikauden olosuhteissa.

Syyskaudella 1994 pidetään Kuralassa yhteispohjoismaiset primitiiviasekilpailut, joista näyttää olevan tulossa varsinainen yleisö- ja mediatapahtuma.

Kuralan kokeiluverstaan tuotantoa. Primitiivinen jousi ja nuolia.

Mitä on esihistoria?

Mitä arkeologia tutkii - miten arkeologi tutkii?

Mitä tutkimustulokset kertovat?

Miksi muinaisjäänöksiä suojellaan?

Vastauksia mm. näihin kysymyksiin annetaan sanoin ja upein valokuvin museoviraston julkaisussa MENNEISYYDEN JÄLJET MAISEMASSA.

Julkaisua myydään Kansallismuseossa, Mannerheimintie 34, Helsinki.
Kansallismuseo on avoinna ti klo 11-20, ke-su klo 11-16, ma suljettu.

Arkeologian harrastajan kokemuksia kesällä 1993 NAU-93

Hilkka Saarimäki

Pohjoismainen amatööriarkeologien kaivausleiri NAU-93 järjestettiin kesällä Tanskassa Jyllanissa Jellingin kunnan alueella. Vastuullisina järjestäjinä toimivat Vejlen museo, Tanskan amatööriarkeologin seura DSA ja Jellingin kunta yhdessä paikallisen Flintoxen amatööriarkeologiseuran kanssa.

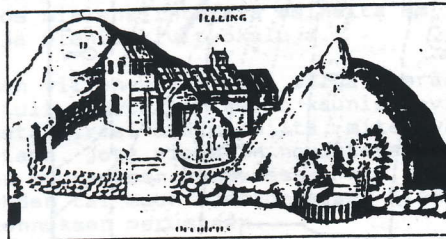
Kaivauksen johtajana toimi Vejlen museon johtaja Steen Hvass, apunaan arkeologi Folmer Christiansen sekä tanskassa arkeologiaa opiskeleva, myös tulkkina toiminut, loviisalainen Charlotta Lindblom.

Käytännön järjestelyistä huolehti Eluf Lybak DSA:sta.

Kohde

Tutkimuskohteena oli muinainen asuma-alue Jellingin nykyisen asutustaajaman ulkoreunalla, joka oli jäämässä viereisen pakolaiskeskuksen laajennuksen alle.

Jelling Kirche

Rantzhus Prospekt von 1591.

JELLING

Jellingin taajama sijaitsee Vejle-vuonon länsipäästä n. 10 km Vejlen kaupungista sisämaahan päin, upeassa metsäisen kumpuilevassa maastossa. Aikoinaan paikka on ollut Jyllannissa merkittävä kulkuväylien risteyskohta ja kuninkaan asuinpaikka.

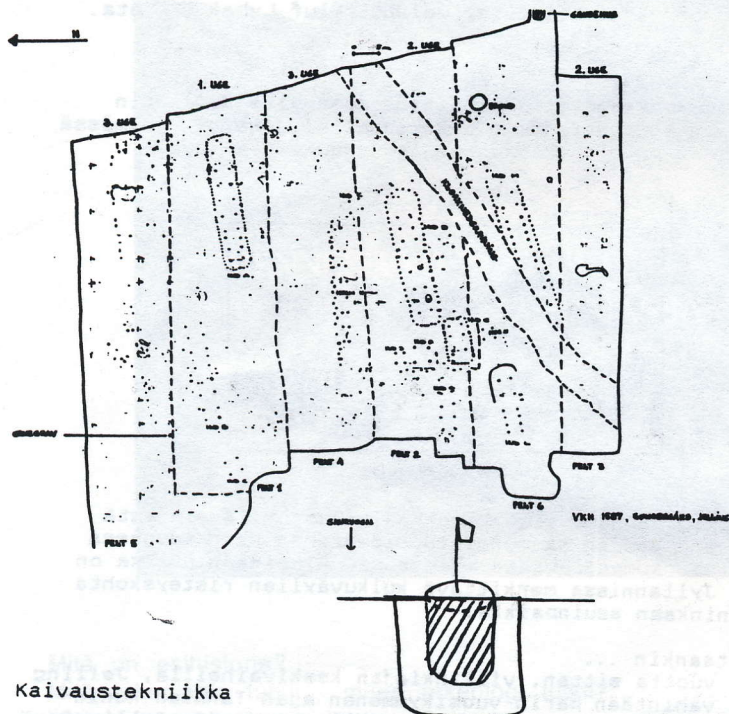
Kerrotaankin ...

Tuhat vuotta sitten, viikinkiajan keskivaiheilla, Jelling toimi vähintään parin vuosikymmenen ajan Tanskan kuninkaiden hallintopaikkana. Varmuudella tiedetään Jellingissä asuneen kuningas Gorm'in, lisänimeltään Vanha, vaimonsa Thyra'n ja heidän poikansa Harald Sinihampaan, josta tuli kuningas Gormin jälkeen. Nämä kuninkaat jättivät jälkeensä Jellingin kuuluisimmat monumentit: kaksi valtavaa hautakumpua nykyisen kylän keskustassa sekä kaksi hyvin säilynyttä riimukiveä. Erityistä Haraldin pystyttämässä kivessä on riimujen teksti, joka kertoo kristinuskon tulosta Tanskaan tänä aikana.

Ja juuri tätä kuninkaiden aikaa etsimme kaivauksella.

Kaivauspaikka

Kaivauspaikka sijaitsi pellolla hiukan taajaman ulkopuolella. Pintamaa oli poistettu mekaanisesti ja näkyviin jäi kaunis, vaalea hiekka/savimaa, josta ns. pitkien talojen kannatintolppien paikat erottuivat selvästi tummina pyöreinä läikkinä. Tehtävänäme oli kaivaa ja tutkia näitä kannatintolppien täyttökuoppia. Täyttömaasta saatiin viitteitä vallinneesta asutuskulttuurista, sillä tolppien poiston jälkeen kuopat oli täytetty ympäröivällä maalla. Näin mukaan saattoi joutua mitä tahansa lattialla lojunutta tai muuten käytöstä poistettua materiaalia.

Kaivaustekniikka

Kaivaustekniikka hämmästytti. Pohjoisessa olemme tottuneet millimetrin tarkkaa hienovaraiseen työhön lastan avulla. Nyt käytössämme oli kunnan lapio. Tolpan kuoppa tutkittiin vain puoliksi ja loppu jätettiin tuleville sukupolville ellei mitään merkittävää löytynyt. Pellon kivilajit poikkesivat suomalaisista ja ehkä juuri tästä olisi kaivannut enemmän alkuinfoa.

LÖYDÖT

Ensimmäisen viikon aikana löytyi erilaista keramiikkaa ja meripihkansiruja. Kaivausraportissa kerrotaan seuraavaa, ajoitukset Tanskan mukaan:

1 RAKENNUSJÄÄNNÖKSIÄ eri kausilta, esim. nuoremmalta rautakaudelta n. 300-500 e.Kr ja vanhemmalta roomalaisajalta 200-400 j.Kr

2 KERAMIikkaa 300-500 e.Kr

3 UURNAHAUTA nuoremmalta pronssikaudelta

4 BASALTtia tuontikiveä, käytetty jauhinkivinä (mahd. Islannista)

5 MERIPIHKANSIRUJA

6 HÄRÄNKALLO ajoittamaton

Kuorituista pintamaakasoista kaivauspaikan ympäriltä löytyi myös mielenkiintoisia esineitä mm. kauniisti muotoiltuja pieniä kivityökaluja.

Ensimmäisen viikon viimeisenä päivänä erästä tolppakuopasta tuli vähitellen esiin kaunis saviruukun puolikas. Tästä virisi ajatus siitä, miten vanha mahtaa ollakaan tapa, jota vieläkin noudatetaan rakennuksen peruskiven muurauksen yhteydessä, nimittäin rahan, päivän lehden tai muun ajankohtaisen tiedon tallettaminen rakennuksen perustaan.

MUU OHJELMA

Luentoja ja illanviettoja mukavan yhdessäolon ja tutustelun merkeissä pidettiin tietysti joka päivä.

Keskellä viikkoa teimme päivän mittaisen bussiretken Saksan puolelle Slesvigiin lähelle Kielin kaupunkia. Ensimmäinen tutustumiskohde oli Schloss Gottorfin viikinkiaikaa ja saamelaiskulttuuria esittelevä näyttely. Samalla näimme myös pysyvän kokoelman, jossa mielenkiintoisimpia olivat ehdottomasti suoruumiit. Kuinka monipuolisesti nahkaa osattiin työstää roomalaisajalla ja miten mielikuvituksellisia kampauksia miehet tuona aika käyttivät. Oli hyvä verrata mielikuvaansa tuosta ajasta edessä näkyvään todellisuuteen ja huomata oma karkean pelkistetty käsitys asioista.

Matkan tärkein kohde Wikinger Museum Haihabu sijaitsi läheisyydessä muutaman kilometrin päässä. Museorakennus oli rakennettu 1985 ja muistuttaa ulkonaisesti pitkistä taloista muodostuvaa kyläryhmää. Esineistö koostuu pääasiassa viikinkiaikaan ja Hedebyn mahtiaikaan liittyvistä löydöistä. Kaupungin vallitukset ovat vielä nähtävissä museon läheisyydessä.

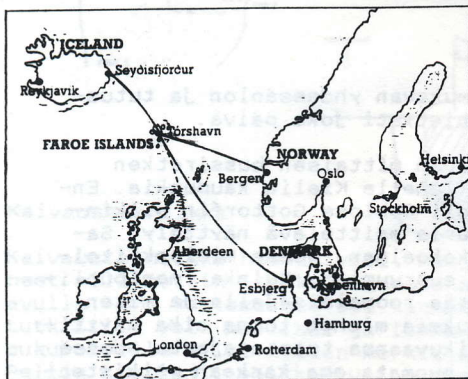
Paluumatkalla ohitimme vielä Danewerken, viikinkiaikaisen puolustuslinjan vallituksia. Vallituslinja rakennettiin etelästä tulevaa uhkaa vastaan.

Kaivaus jatkui kolme viikkoa. Ensimmäisen viikon kokemukset ovat hyvin peikisttyinä tässä. Se lapiolla kaivaminen ihmettytti eniten, mutta kun paluumatkalla poikkesin Kööpenhaminassa katsomassa Kansallismuseon uudistettua viikinkiaikaa esittelevää osaa, ymmärrän kyllä että on mitä kaivaa - vaikka lapiolla.

NAU-94

järjestetään 4.-25.7.1994 FÄR-saarilla

Lisätietoja voi kysyä:

Roland Jansson
Tel Sverige 0582-92045

Eigil Nikolajsen
Tel Danmark 65 95 93 44

Sitovat ilmoittautumiset
viim. 1.5.1994

RETKI KOHTEITA

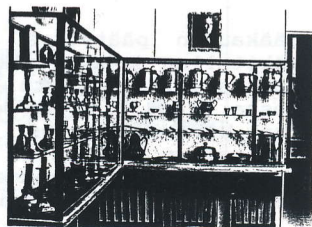
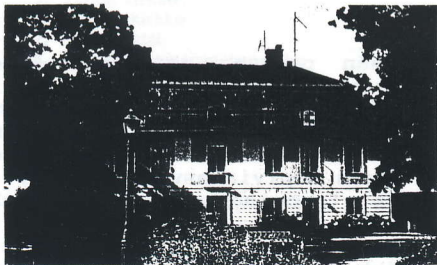

PERNIÖ

Perniö sijaitsee Kaakkoisessa Varsinais-Suomessa saaristomeren tuntumassa. Edullinen sijainti on ollut verrattoman vetovoimainen tekijä Perniön kehitykselle esihistorian ajoista aina nykypäivään. Muinainen valtaväylä, Kuninkaantie kulki Tukholmasta Viipuriin Perniön kautta ja vilkas merenkulku taas takasi suorat yhteydet muuhun Eurooppaan.

Perniön nimi mainitaan ensimmäisen kerran historiassa 1330. Arkeologiset kaivaukset tosin viestivät aiemmasta vuosituhantista asutuksesta Perniön jokilaaksoissa. Kuuluu Perniön emännän muinaispuku perustuu Ylikylässä tehtyihin rautakauden loppupuolen hautalöytöihin. Kaivaukset ovat olleet Yliskylän kirkon maalla (kartassa no: 4)

Rautaruukkien perustaminen Perniöön 1600-luvun lopulla, on tuonut merkittävän käänteen pitäjän kehityshistoriaan. Perniö on kirkkojen ja kartanoiden pitäjä. Keskustaaajamalle antaa oman ilmeensä komea Pyhän Laurin harmaakivikirkko, joka on vuodelta 1480. Muita kirkkoja Perniössä ovat Yliskylän kirkko (v. 1755) ja yksityisomistuksessa olevat ruukinkirkot Koskella (v. 1787) ja Teijolla (v. 1830).

Perniön museo on perustettu 1930. Se on kulttuurihistoriallinen museo, jonka etupäässä omalta paikkakunnalta kerätty esineistö kertoo perniöläisestä talonpoikaisten ja säätyläiskulttuurista. Museossa on alueen esihistoriaa esittävä huone. Arkeologian huoneessa on esillä mm. Perniön emännän muinaispuku, joka on tehty ristiretkiäikaisen hautalöydön mukaan. Huom. museo on avoinna SUNNUNTAISIN.

Lisäksi museossa on huomattavat ase-, tina- ja kuparikokoelmat. Muuta historiallista katsottavaa Perniössä tarjoavat satulasepän torppa, "Ploominki", joka on avattu v. 1990 Lupajalla.

Lupajan Karpinmäeltä ja Tiikinnummelta löytyvät viitoitetut muinaispolut. Nämä johdattavat kävijän esihistorian salaisuuksiin.

Vaarnummella ja Lemussa voi tutustua hiidenkiukaisiin eli vareihin. Lemun takamaastossa on huomattava määrä katsomisen arvoisia hautaröykkiöitä. Tosin kulku on hankalaa kiipeämistä ja kulkeminen vaatii jonkinlaista suunnistustaitoa.

Luonnonnähtävyyksistä on mainittava erikoisesti Latokartanon eli Näsen koskialue, joka on nähtävyys kaikkina vuodenaikoina. Kosken alueelle on perustettu maastoon merkitty luontopolku, joka lähtee alueen esittelytaulun luota.

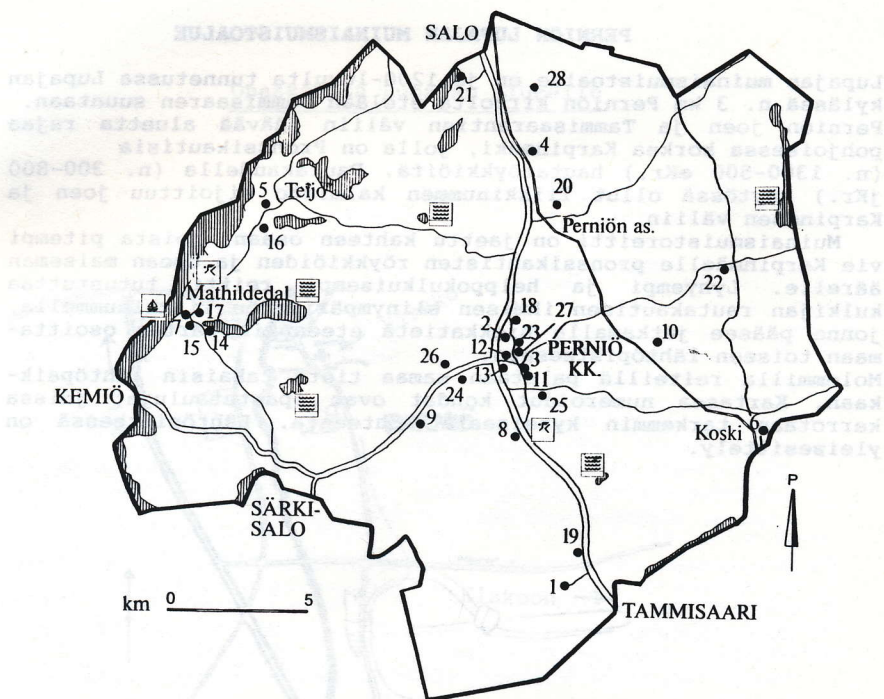

LUPAJAN MUINAISPOLKU

KATSAUS PERNIÖN ESIHISTORIAAN

Jääkauden päätyttyä Suomessa, jään painama maankuori alkoi vähitellen kohota alkuperäiseen tasoonsa. Karpinmäen n. 57 m korkea laki paljastui merestä tällä alueella ensimmäisten joukossa. Vain pitäjän pohjoisosista on löytynyt merkkejä vanhimman kivikauden, ns. Suomusjärven kulttuurin ajoilta. Meren vähitellen väistyessä ilmentui lisää sopivia asuinpaikkoja, ja myöhemmiltä kivikauden jaksoilta tunnetaan Perniöstä sekä kiviesine- että keramiikkalöytöjä.

Kivikaudella haudattiin vainajat asumusten lähelle maakuoppiin ilman maanpäällisiä pysyviä hautamerkkejä. Pronssikauden (n. 1300-500 eKr.) alussa levisi Suomen rannikolle Skandinaviasta uusi hautaustapa, jossa maan pinnalle (usein kalliolle) asetettu vainaja peitettiin suurella kiviröykkiöllä. Röykkiöiden koko vaihtelee huomattavasti, matalasta yhdestä kivikerroksesta monen metrin korkuisiin näyttäviin rakennelmiin. Joskus saatettiin vainajan suojaksi rakentaa laakakivistä paasiarkku tai tehtiin röykkiöön muuri- tai kehärakennelmia. Pronssikauden kuluessa yleistyi tapa polttaa vainaja roviolla, josta palaneet luut poimittiin ja pantiin puhdistettuina hautaröykkiöön.

1. Latokartanon koskialueen luontopolku
2. Perniön Museo
3. Perniön kirkko
4. Yliskylän kirkko
5. Teijon kirkko
6. Kosken kirkko
7. Mathildedal
8. Lupajan muinaismuistopolku
9. Vaarnummen hiidenkiukaat
10. Lemun hiidenkiukaat
11. Museokahvila-Opaskeskus
12. Ravintola Wihtori
13. Linjuri-Baari
14. Meri-Teijo Oy
15. Ravintola Plattapoffi
16. Hevostallit
17. He-La Ky
18. Perniön Kangas
19. Keramiikka-ateljee Kurtze
20. Kestipirtti
21. Lehmirannan lomakeskus
22. Koskisen talli
23. Kotileipomo-kahvila
24. Kemiön teollisuusalue
25. Mäntyniemen teollisuusalue
26. Kankkonummen teollisuusalue
27. Perniön Käsityöalo
28. Sokerijuurikkaan tutkimuskeskus

- uimaranta
- laskettelurinne
- venepalvelukeskus

Retkikohdeselostuksessa on käytetty
PERNIÖN MATKAILUOPPAAN tietoja.

PERNIÖN LUPAJAN MUINAISUISTOALUE

Lupajan muinaismuistoalue on jo 1200-luvulta tunnetussa Lupajan kylässä n. 3 km Perniön kirkolta etelään Tammisaaren suuntaan. Perniön joen ja Tammisaarentien väliin jäävää aluetta rajaa pohjoisessa korkea Karpinmäki, jolla on Pronssikautisia (n. 1300-500 eKr.) hautaröykkiöitä. Rautakaudella (n. 300-800 jKr.) käytössä ollut Tiikkinummen kalmisto sijoittuu joen ja Karpinmäen väliin.

Muinaismuistoreitti on jaettu kahteen osaan, joista pitempi vie Karpinmäelle pronssikautisten röykkiöiden ja upean maiseman äärelle. Lyhyempi ja helppokulkuisempi reitti tutustuttaa kulkijan rautakautisen ihmisen elinympäristöön Tiikkinummella, jonne pääsee jatkamalla hiekkatietä eteenpäin kartan osoittamaan toiseen lähtöpisteeseen.

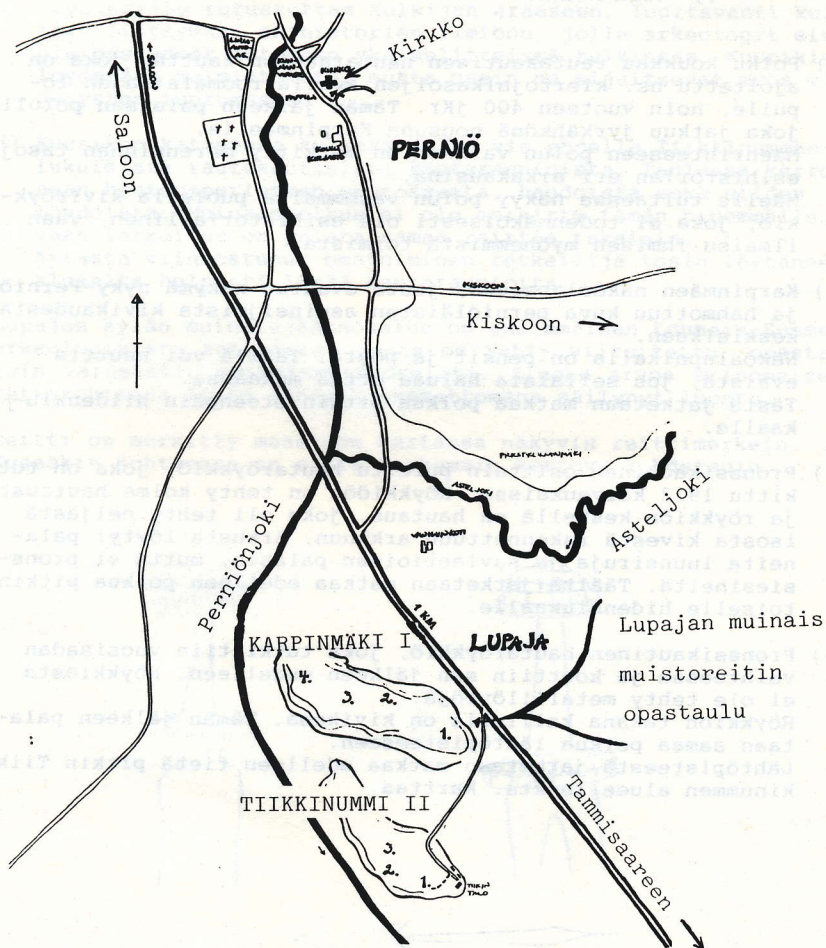
Molemmilla reiteillä palataan samaa tietä takaisin lähtöpaikkaan. Kartassa numeroidut kohdat ovat opastetauluja, joissa kerrotaan tarkemmin kyseisestä kohteesta. Lähtöpisteessä on yleisesittely.

Pronssikautiset hautaröykkiöt, hiidenkiukaat eli vareet, keskittyvät Perniössä Asteljoen laaksoon silloista merenrantaa ympäröiville mäille, joilta yleensä avautuu näköala etelään tai länteen. Perniössä on yhteensä n. 160 hiidenkiuasta, joista vain pieni osa on tutkittu. Pronssikaudella käyttöön tullut polttohaudaus jatkui Lupajan alueella rautakaudella n. 300-800 jKr., jolloin roviolle joutuivat yleensä myös hauta-antimiksi annetut aseet, tarvekalut ja korut, jotka saattoivat sulaa tulla muodottomiksi. Aseet voitiin myös tehdä käyttökeltottomiksi rikkolmalla tai taivuttamalla ne ennen hautaanpanoa.

Pronssikautisia hiidenkiukaita selvästi vaatimattomampia kiven- ja maansekaisia hautaraunioita käytettiin rautakauden loppupuolella asti. Perniön Tiikkinummen ohella vain Karjaalta tavataan hautamuoto, ns. yksittäistarha, jonka alkuperää ei ole kyetty täysin selvittämään. Uutena kalmistomuotona tuli 700-luvulla käyttöön polttokenttäkalmisto, jossa kiveystä ei enää koottu röykkiöksi, vaan se saattoi levitä laajaltikin, kun uusin hautausten myötä kiviä ja maata lisättiin myös vaakasossa. Rovionjäännökset siroteltiin kiviin ja maan sekaan. Aivan rautakauden lopulla, ristiretkiajalla (n. 1050-1150 jKr.) siirryttiin Perniössäkin kristinuskon vaikutuksesta ruumishautaukseen kuten Yliskylän kalmisto osoittaa. Tämän kalmiston haulalöytöjen pohjalta on entistetty Perniön muinaispuku.

Opaskartta Lupajan alueelle

Lupajan muinais
muistoreitin
opastaulu

I; KARPINMÄKI

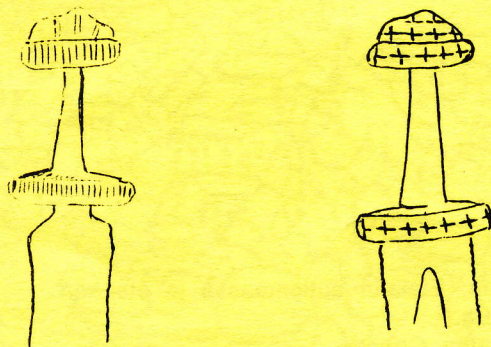
- 1) Polku koukkaa rautakautisen hautaraunion kautta, joka on ajoitettu ns. kiertojalkasoljen avulla roomalaisajan lopulle, noin vuoteen 400 jKr. Tämän jälkeen palataan polulle, joka jatkuu jyrkähkönä nousuna Karpinmäelle. Mäenrinteeseen polun varteen on merkitty merenpinnan tasoja esihistorian eri aikakausina. Mäelle tullessa näkyy polun vasemmalla puolella kiviröykkiö, joka ei todennäköisesti ole esihistoriallinen, vaan ilmaisu ihmisen myöhemmistä toimista.
- 2) Karpinmäen näköalapaikka, josta avautuu näkymä nyky-Perniöön ja hahmottuu kuva perniöläisten asuinsijoista kivikaudesta keskiaikaan. Näköalapaikalla on penkit ja pöytä. Täällä voi nauttia eväistä, jos sellaisia haluaa ottaa mukaansa. Tästä jatketaan matkaa polkua pitkin eteenpäin hiidenkiukaalle.
- 3) Pronssikautinen osittain purettu hautaröykkiö, joka on tutkittu 1912 kaivauksissa. Röykkiöön on tehty kolme hautausta ja röykkiön keskellä on hautaus, joka oli tehty neljästä isosta kivistä rakennettuun arkkuun. Arkusta löytyi palaneita luunsiruja ja saviastioiden palasia, mutta ei pronssiesineitä. Täältä jatketaan matkaa edelleen polkua pitkin toiselle hiidenkiukaalle.
- 4) Pronssikautinen hautaröykkiö, joka tutkittiin vuosisadan vaihteessa ja koottiin sen jälkeen uudelleen. Röykkiöstä ei ole tehty metallilöytöjä. Röykkiön takana kalliolla on kivikehä. Tämän jälkeen palataan samaa polkua lähtöpisteeseen. Lähtöpisteestä jatketaan matkaa edelleen tietä pitkin Tiikinummen alueelle kts. karttaa.

II; TIIKKINUMMI

- 1) Tiikkinummen yleisesittelystä selviää alueen rautakautinen menneisyys pääpiirteittäin. Taulussa kerrotaan alueesta, sen haudoista sekä niiden löydöistä. Taulu sijaitsee heti polun vieressä metsän reunassa.
- 2) Kuppikallio tutustuttaa kulkijan erääseen, luultavasti kulttiin liittyvään esihistorian ilmiöön, jolle arkeologit eivät ole pystyneet antamaan yksiselitteistä tulkintaa. Kuppikiviä löydetään kalmistoista, mutta usein ne sijaitsevat myös viljelysten tuntumassa.
- 3) Kuusikon katveessa kulkeva polku vie yhdelle Tiikkinummen lukuisista rautakautisista hautaraunioista. Taulussa kerrotaan hautausperinteen muutoksesta, haudoista sekä niiden löydöistä. Muinaispolkua ei ole merkitty tämän pidemmälle, vaan tarkoitus on palata samaa reittiä takaisin. Asiasta kiinnostunut omatoiminen retkeilijä tosin löytänee alueelta helposti lisää hautaraunioita...

Lupajan kylän muinaisjäännösalue on ensimmäinen Lounais-Suomen arkeologisista kohteista, jonne on tehty viitoitettu, opastauluin varustettu muinaismuistoreitti. Alueen arvoa erinomaisena retkikohteena lisää lähes koskemattomana säilynyt luonto.

Reitti on merkitty maastoon kartassa näkyvin reittimerkein. Kussakin kohteessa on siitä tarkemmin kertova kohdetaulu.

"Arkeologia on kiintoisaa. Eletään autiomaassa ja etsitään
kadonnutta sivilisaatiota."
Kapteeni Hastings/ Agatha Christie